

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД КУЛЬТУРИ
ДОНЕЦЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ

**«МОВНЕ ПИТАННЯ.
ДОНЕЧЧИНА:
ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ
СИТУАЦІЇ В КОНТЕКСТІ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ
ВІЙНИ»**

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ
РЕГІОНАЛЬНОГО МОНІТОРИНГОВОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ

2025

Сайт ДОБД: <https://bibliokids-mrpl.com.ua/uk/>

УДК 81'246.2(477.62)
М74

Мовне питання. Донеччина: дослідження мовної ситуації в контексті російсько-української війни : аналітичний звіт за результатами регіонального моніторингового дослідж. / Комун. закл. культури «Донецька обласна бібліотека для дітей» (Україна) ; уклад. Л. В. Козінченко. – Б. м., 2025. – 26 с.

Аналітичний звіт відображає дослідження ключових тенденцій мовної ситуації в регіоні, спираючись на дані 410 респондентів-користувачів бібліотек Донецької області. Особлива увага приділена аспектам ідентичності, соціальної інтеграції та лінгвістичних преференцій населення.

Матеріал має на меті інформувати фахівців про зміни у мовній політиці та практиках, сприяти розвитку державної мови та покращенню мовного середовища. Отримані дані можуть бути використані для планування проєктів, створення лінгвістичних клубів та впровадження інших ініціатив, які спрямовані на зміцнення соціокультурної єдності регіону.

УДК 81'246.2(477.62)

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ РЕГІОНАЛЬНОГО МОНІТОРИНГОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: «МОВНЕ ПИТАННЯ. ДОНЕЧЧИНА: ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ СИТУАЦІЇ

1. ВСТУП

Цей аналітичний звіт підсумовує результати регіонального моніторингового дослідження мовної ситуації на Донеччині в контексті російсько-української війни. Він зосереджує увагу на мовних уподобаннях населення, соціокультурних тенденціях та змінах у мовній практиці, зокрема у використанні державної мови. Особлива увага приділяється готовності респондентів використовувати українську в офіційних ситуаціях, у державних установах, у зверненнях до органів влади та під час участі в громадських заходах. Також досліджується вплив війни на мовні звички населення, зокрема зміни лінгвістичних уподобань на користь державної мови та зменшення обсягу використання російської.

Назва дослідження: «Мовне питання. Донеччина: дослідження мовної ситуації в контексті російсько-української війни»

Дата проведення: січень – листопад 2024 року

Мета дослідження: вивчення мовної ситуації на Донеччині, особливо в контексті впливу російсько-української війни, розуміння динаміки змін у вживанні мови та структурі спілкування (на роботі та в побуті), визначення ключових тенденцій, викликів і потреб, пов'язаних з використанням української та російської мов у регіоні, а також можливих шляхів сприяння соціальній єдності.

2. КОНТЕКСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Історичний контекст мовної ситуації на Донеччині

Донеччина має багату історію, яка вплинула на мовну ситуацію в регіоні. Протягом століть, ця територія була місцем перетину різних культур і мов. До початку ХХ століття, українська мова домінувала серед місцевого населення, однак з початком радянської ери та індустріалізацією регіону, російська мова стала переважати в міському середовищі.

Вплив російсько-української війни на мовну ситуацію

Від початку війни у 2014 році мовна квестія¹ стала одним з ключових аспектів соціально-політичної ситуації на Донеччині. Війна загострила питання ідентичності та лояльності, що вплинуло на лінгвістичні вподобання населення. Воєнні дії на сході України призвели до значних змін у мовній політиці та практиках, що підкреслює необхідність проведення глибокого аналізу поточної ситуації.

¹ Квєстія - проблема, питання.

Актуальність дослідження

Вивчення лінгвістичної ситуації на Донеччині є критично важливим аспектом для розуміння соціальних динамік регіону, особливо в контексті війни, що триває. Результати дослідження допоможуть у розробці ефективних мовних політик та освітніх програм, спрямованих на укріплення позицій державної мови та підтримку ментального здоров'я мешканців регіону.

3. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Опис методів збору даних

Для дослідження мовної ситуації в контексті російсько-української війни на Донеччині було використано кількісні методи збору даних.

Кількісні методи

Основним інструментом кількісного збору даних стали анкети, які були розроблені у вигляді гугл форм для користувачів та фахівців бібліотечних закладів Донецької області. Анкетування дозволило отримати статистичні дані, що відображають мовні вподобання, використання мов у різних сферах життя та ставлення до мовної політики.

Розробка анкет

Були створені дві окремі анкети – для користувачів та для фахівців бібліотечних закладів.

Розповсюдження анкет

Анкети були розповсюджені через бібліотеки, навчальні заклади, громадські організації, а також онлайн-платформи. Це дозволило охопити широку аудиторію, включаючи мешканців міст і сіл, різні вікові та соціальні групи.

Збір даних

У регіональному моніторинговому дослідженні «Мовне питання. Донеччина: дослідження мовної ситуації в контексті російсько-української війни» взяли участь 87 бібліотекарів та 410 респондентів-користувачів бібліотечних закладів Донецької області. У цьому аналізі розглядаються результати анкетування користувачів (410 анкет).

Аналіз даних

Зібрані дані були опрацьовані та проаналізовані за допомогою статистичних методів, що дозволило виявити основні тенденції та зробити висновки стосовно мовної ситуації на Донеччині.

Цей підхід дозволив отримати комплексне уявлення про лінгвістичну ситуацію на Донеччині, зокрема про те, як війна вплинула на мовні вподобання та використання мов у різних сферах життя.

4. ВИБІРКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Географічне охоплення

У дослідженні взяли участь мешканці 30 громад Донецької області, а саме: **Авдіївської ТГ** – 13 осіб (3,2%), **Бахмутської ТГ** – 24 особи (5,9%), **Великоновосілівської ТГ** – 11 осіб (2,7%), **Волноваської ТГ** – 16 осіб (3,9%), **Вугледарської ТГ** – 10 осіб (2,4%), **Добропільської ТГ** – 16 осіб (3,9%), **Дружківської ТГ** – 9 осіб (2,2%), **Костянтинівської ТГ** – 9 осіб (2,2%), **Краматорської ТГ** – 42 особи (10,2%), **Комарської ТГ** – 1 особа (0,2%), **Криворізької ТГ** – 1 особа (0,2%), **Курахівської ТГ** – 65 осіб (15,9%), **Маріїнської ТГ** – 43 особи (10,5%), **Маріупольської ТГ** – 13 осіб (3,2%), **Миколаївської ТГ** – 13 осіб (3,2%), **Мирненської ТГ** – 7 осіб (1,7%), **Нікольської ТГ** – 1 особа (0,2%), **Олександрівської ТГ** – 5 осіб (1,2%), **Ольгинської ТГ** – 2 особи (0,5%), **Очеретинської ТГ** – 8 осіб (2%), **Покровської ТГ** – 5 осіб (1,2%), **Сіверської ТГ** – 2 особи (0,5%), **Сартанської ТГ** – 2 особи (0,5%), **Святогірської ТГ** – 12 осіб (2,9%), **Селидівської ТГ** – 12 осіб (2,9%), **Слов'янської ТГ** – 35 осіб (8,5%), **Соледарської ТГ** – 9 осіб (2,2%), **Старомлинівської ТГ** – 1 особа (0,2%), **Торецької ТГ** – 11 осіб (2,7%), **Хлібодарівської ТГ** – 12 осіб (2,9%).

Учасники анкетування мешканці міст: Авдіївка, Бахмут, Білецьке, Велика Новосілка, Волноваха, Вугледар, Гірник, Добропілля, Дружківка, Жовті Води, Краматорськ, Красногорівка, Костянтинівка, Курахове, Маріуполь, Слов'янськ, Ясногорівка;

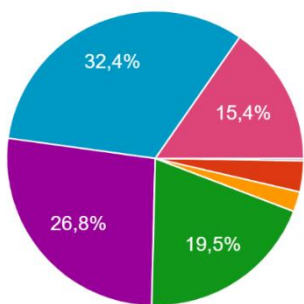
Учасники анкетування мешканці сіл: Андріївка, Багатир, Ближнє, Гранітне, Георгіївка, Дачне, Донське, Златоустівка, Іванівка, Іванопілля, Катеринівка, Константинопольське, Копані, Максимівка, Максимільянівка, Нескучне, Новомихайлівка, Олександрівка, Опитне, Петрівське, Роздольне, Святогорівка, Сухі Яли, Успенівка, Шабельківка, Шевченко, Ясногірка.

Соціально-демографічні характеристики респондентів

У дослідженні взяли участь респонденти, які представляли різні соціальні та демографічні групи.

Вікова категорія респондентів

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	до 6 років	1	0,3
2	6 – 13 років	14	3,4
3	14 – 17 років	9	2,2
4	18 – 34 роки	80	19,5
5	35 – 44 роки	110	26,8
6	45 – 59 років	133	32,4
7	60+	63	15,4
	Всього відповідей:	410	100
	Всього респондентів:	410	100

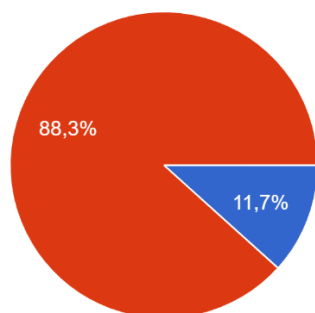

Як видно з діаграми, найбільша частина респондентів належить до вікових груп 45 – 59 років (32,4%) та 35 – 44 роки (26,8%). Значну кількість також складають особи віком 18 – 34 роки (19,5%) та старші за 60 років (15,4%). Менш представленими є групи 6 – 13 років (3,4%) та 14 – 17 років (2,2%), а також найменша група до 6 років (0,3%).

Висновок: ці дані свідчать про необхідність детальнішого вивчення особливостей мовної ситуації в різних вікових категоріях населення Донеччини, а також врахування специфіки потреб та викликів, характерних для кожної з них.

Гендерний розподіл учасників дослідження

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Жіноча	362	88,3
2	Чоловіча	48	11,7
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

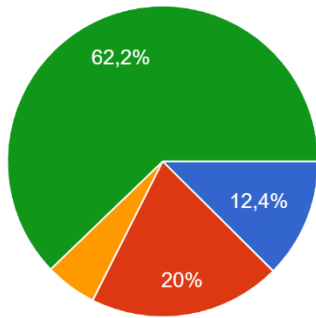

Діаграма яскраво ілюструє, що жіноча стать становить значну більшість серед опитаних – 88,3% (362 респонденти). Чоловіки складають 11,7% (48 респондентів).

Висновок: така диспропорція у гендерному представництві може свідчити про необхідність більш цілеспрямованого залучення чоловічої аудиторії до подальших етапів дослідження. Це дозволить отримати збалансованішу картину мовної ситуації в регіоні та врахувати особливості сприйняття і потреб представників обох статей.

Освітній рівень учасників дослідження

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Вища	255	62,2
2	Незакінчена вища	22	5,4
3	Середня спеціальна	82	20
4	Середня	51	12,4
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

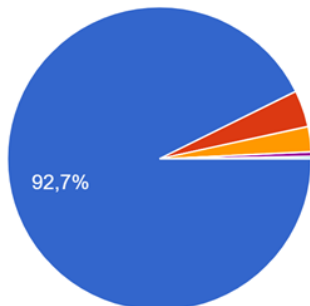

Як видно з даних, більшість респондентів (62,2%) мають вищу освіту. Значну частину складають особи із середньою спеціальною освітою (20,0%). Респонденти із середньою освітою становлять 12,4%, а з незакінченою вищою – 5,4%.

Висновок: такий розподіл свідчить про те, що дослідження охоплює переважно освічену аудиторію, що може певною мірою впливати на характер отриманих даних та їх репрезентативність².

Етнічна приналежність учасників дослідження

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Українець/ка	380	92,7
2	Росіянин/ка	16	3,9
3	Грек/иня	11	2,7
4	Єврей/ка	3	0,7
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

Результати ілюструють, що переважна більшість – 380 респондентів (92,7%) ідентифікують себе як українці. Значно меншу частину складають росіяни – 16 респондентів (3,9%), греки – 11 респондентів (2,7%) та євреї – 3 респонденти (0,7%).

Висновок: такий розподіл відображає етнічну структуру населення Донеччини, де українці становлять абсолютну більшість. Проте, наявність представників інших національностей також вказує на необхідність врахування особливостей мовних практик та потреб етнічних меншин у регіоні.

5. АНАЛІЗ ОТРИМАНИХ ДАНИХ

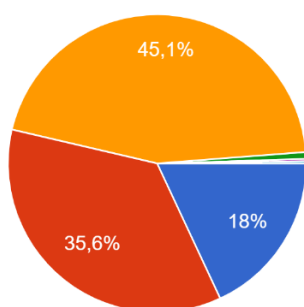
РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД МОВНОЇ СИТУАЦІЇ ДО ПОДІЙ 24 ЛЮТОГО 2022 РОКУ

² Репрезентативність – здатність вибірки адекватно відображати більшу сукупність.

Питання 1.1

Якою мовою Ви та Ваша родина спілкувалися з дитинства?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Українською	74	18
2	Російською	146	35,6
3	Двома мовами (українська, російська)	185	45,1
4	Суржиком	5	0,7
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

Згідно з даними діаграми, до подій 24 лютого 2022 року переважна більшість респондентів – 185 осіб (45,1%) зростали в родині, де використовували дві мови: українську та російську. Значна частина – 146 респондентів (35,6%) спілкувалася російською мовою з дитинства.

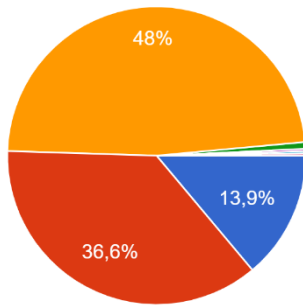
Лише 18% (74 респонденти) зазначили, що їхня родина з дитинства розмовляла українською мовою. Незначна частина – 0,7% (5 респондентів) використовувала суржик, змішану форму мовлення, в якій штучно поєднуються елементи української та російської мов без дотримання норм літературної мови.

Висновок: ці результати демонструють складну мовну ситуацію в регіоні до 2022 року, де поряд з домінуванням російської мови були поширені двомовні практики. Українська мова була представлена меншою мірою.

Питання 1.2

Якою мовою Ви спілкувалися з друзями та знайомими до подій 24 лютого 2022 року?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Українською	57	13,9
2	Російською	150	36,6
3	Двома мовами (українська, російська)	197	48
4	Суржиком	3	0,7
	Іншою (польська)	1	0,2
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

Діаграма демонструє, що до подій 24 лютого 2022 року найбільша кількість респондентів, а саме 197 осіб (48%), спілкувалася двома мовами: українською та російською. Значна частина опитаних людей – 150 осіб (36,6%) вказали, що спілкувалися російською мовою.

Лише 13,9% (57 респондентів) зазначили, що спілкувалися українською з друзями та знайомими. Невелика частина респондентів – 0,7% (3 особи)

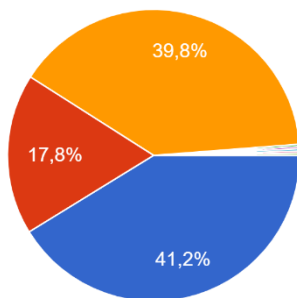
використовували суржик, а 0,2% (1 особа) зазначила, що спілкувалася іншою мовою, зокрема польською.

Висновок: результати свідчать про те, що до 2022 року домінування російської мови у спілкуванні з друзями та знайомими було значним, тоді як українська мова посідала друге місце. Поширеність двомовності також вказує на складну мовну ситуацію в регіоні.

Питання 1.3

Мова спілкування на роботі до подій 24 лютого 2022 року?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Українською	169	41,2
2	Російською	73	17,8
3	Двома мовами (українська, російська)	163	39,8
4	Суржилом	5	1,2
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

На основі діаграми можна зробити висновок, що до подій 24 лютого 2022 року використання української мови на роботі було найбільш поширеним серед опитаних. Близько 41,2% респондентів (169 осіб) використовували виключно українську мову. Майже 40% учасників опитування (163 респонденти) спілкувалися двома мовами – українською та російською. Російська мова як єдина робоча мова була поширена у 17,8% випадків (73 респонденти). Лише

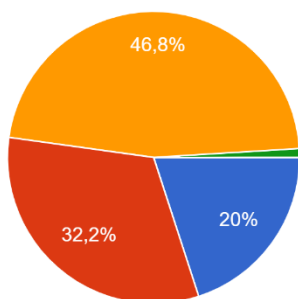
1,2% опитаних (5 респондентів) використовували суржик на робочому місці.

Висновок: таким чином, до початку повномасштабного вторгнення рф в Україну, українська мова була домінуючою на робочих місцях, хоча російська та двомовність також залишалися поширеними практиками.

Питання 1.4

Якою мовою Ви спілкувались у громадських місцях (магазини, транспорт тощо) до подій 24 лютого 2022 року?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Українською	82	20
2	Російською	132	32,2
3	Двома мовами (українська, російська)	192	46,8
4	Суржиком	4	1
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

Діаграма демонструє, що до подій 24 лютого 2022 року найбільша частина респондентів – 192 особи (46,8%) спілкувалась у громадських місцях двома мовами: українською та російською.

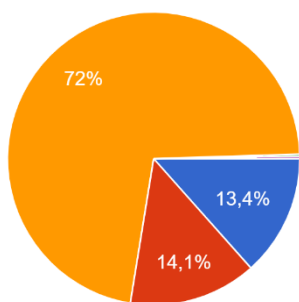
Значна кількість – 132 респонденти (32,2%) вказали, що спілкувались російською мовою, тоді як 20% (82 респонденти) зазначили, що використовували українську мову. Лише 1% (4 респонденти) спілкувались суржиком.

Висновок: результати демонструють, що у громадських місцях до 2022 року переважали двомовні практики, з домінуванням російської мови, тоді як українська мова була представлена в меншій мірі.

Питання 1.5

Якою мовою Ви споживали контент (читали книги, дивились /слухали медіа, спілкувались в соціальних мережах) до подій 24 лютого 2022 року?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Українською	55	13,4
2	Російською	58	14,1
3	Двома мовами (українська, російська)	295	72,0
4	Іншою (польська, англійська)	2	0,5
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

Аналіз діаграми показує, що до подій 24 лютого 2022 року більшість опитаних, а саме 295 респондентів (72,0%), споживали контент (книги, медіа, соціальні мережі) двома мовами – українською та російською. Приблизно рівні частини респондентів споживали контент виключно російською – 58 осіб (14,1%) або виключно українською – 55 осіб (13,4%). Лише 2 респонденти (0,5%) використовували для споживання контенту інші мови, такі як польська та англійська.

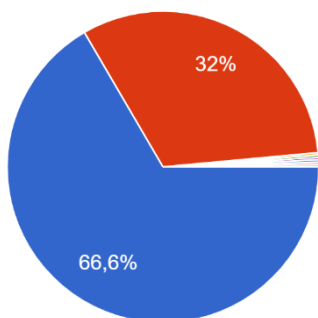
Висновок: отже, до початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну, двомовність була практикою, що переважала серед опитаних у споживанні різноманітного контенту. Водночас російська мова все ще залишалася досить поширеною, хоча й поступалася українській за популярністю.

РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ ПОДІЙ ПІСЛЯ 24 ЛЮТОГО 2022 РОКУ НА МОВНУ ПРАКТИКУ

Питання 2.1

Чи відбулися зміни у Вашому мовному вживанні після 24 лютого 2022 року?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Так	273	66,6
2	Ні	131	32
3	Інше (вказати)	6	1,4
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

Більшість респондентів – 273 (66,6%) вказали, що відбулися зміни у їхньому мовному вживанні після 24 лютого 2022 року, а 131 респондент (32%) зазначив, що жодних змін у мовному вживанні не відбулося. В розділі «Інше» 6 респондентів (1,4%) надали додаткові коментарі: «Не зовсім до кінця», «Трохи», «Зміни відбулися у 2014 році»; «На побутовому рівні майже не змінилися».

Висновок: ці результати демонструють, що для більшості опитаних 24 лютого 2022 року стало переломним моментом, який спричинив зміни у їхньому мовному вживанні:

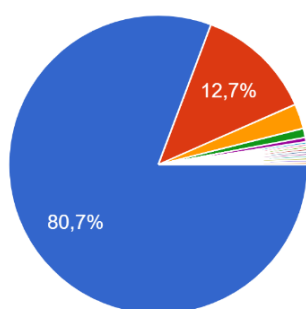
1. Перехід на виключне використання української мови у повсякденному спілкуванні. Деякі респонденти зазначали, що навіть попри «прилітання³» від оточення, вони наполягали на спілкуванні українською;
 2. Посилення усвідомлення важливості використання української мови як прояву національної ідентичності та патріотизму. Респонденти підкреслювали, що перехід на українську мову став для них свідомим вибором;
 3. Деякі респонденти вказували, що раніше використовували російську мову у певних ситуаціях, але після 24 лютого 2022 року повністю перейшли на українську;
 4. Респонденти зазначали, що їхнє мовлення стало більш емоційним, експресивним, з акцентуванням національної ідентичності.
- Водночас частина респондентів вказала, що зміни в їхньому мовному вживанні відбулися ще раніше, зокрема у 2014 році, або ж на побутовому рівні майже нічого не змінилося.

Питання 2.2

Яку мову Ви вважаєте рідною?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Українську	331	80,7
2	Російську	52	12,7
3	Іншу: обидві мови	27	6,6
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

Абсолютна більшість респондентів – 131 особа (80,7%) вважають рідною мовою українську, 52 респонденти (12,7%) вважають рідною мовою російську.

Таким чином на основі діаграми можна зробити висновок, що для переважної більшості опитаних українська мова є рідною. Водночас 27 респондентів (6,6%) ідентифікують себе як носіїв обох мов (української та російської).

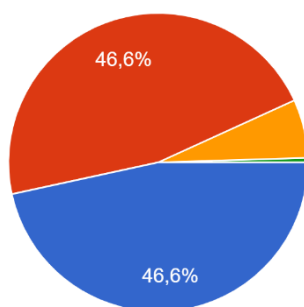
Висновок: цей розподіл може вказувати на певну мовну неоднорідність серед респондентів, що, можливо, пов'язане з історичними, соціальними чи іншими чинниками.

³ "прилітання" – термін, що вказує на коментарі оточення, сприйняті як тиск. Він підкреслює прагнення респондентів зберегти мовну ідентичність та перейти на українську мову, незважаючи на зовнішні впливи. Термін взятий з відповідей респондентів під час дослідження.

Питання 2.3

Як Ви оцінюєте свій рівень володіння українською мовою?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Спілкуюся вільно	191	46,6
2	Спілкуюся легко, хоча часом ще трапляються помилки (суржик, росіянізми)	191	46,6
3	Опанувати українську мені складно, але я над цим працюю	26	6,3
4	Не вмію говорити вільно і не вивчаю	2	0,5
5	Інше (вказати)		
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

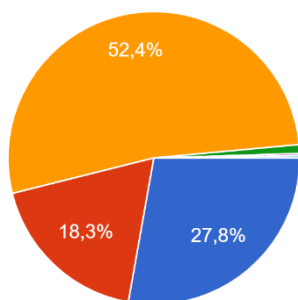
Результати показують, що більшість – 191 респондент (46,6%) оцінює свій рівень володіння українською мовою як **«вільне спілкування»**. Ще 191 респондент (46,6%) зазначає: **«спілкуюся легко, але іноді припускаюся помилок через суржик або росіянізми»**. 26 респондентів (6,3%) вказують, що їм **«складно опанувати українську мову, але вони працюють над цим»**. Найменша кількість – 2 респонденти (0,5%) визнають, що **«не вміють вільно розмовляти українською і не вивчають її»**.

Висновок: ці дані свідчать про те, що більшість мешканців Донецчини володіють українською мовою на достатньо високому рівні, хоча і стикаються з певними труднощами. Це вказує на необхідність посилення заходів з популяризації та підвищення рівня володіння державною мовою в регіоні.

Питання 2.4

Якою мовою Ви спілкуєтеся у родині?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Українською	114	27,8
2	Російською	75	18,3
3	Двома мовами (українська, російська)	215	52,4
4	Суржик	6	1,5
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

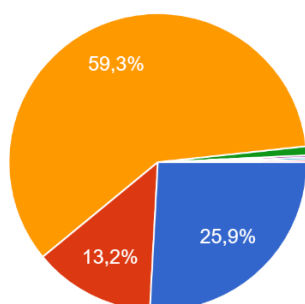
За даними опитування, більшість, а саме – 52,4% (215 респондентів) спілкуються вдома двома мовами – українською та російською. Українською мовою в родині спілкуються 27,8% (114 респондентів), а російською – 18,3% (75 респондентів). Лише 1,5% (6 респондентів) використовують у родинному спілкуванні суржик – змішану форму мовлення, в якій штучно поєднуються елементи української та російської мов без дотримання норм літературної мови.

Висновок: ці результати демонструють, що в домашньому середовищі на Донеччині все ще зберігається білінгвізм⁴, тобто використання як української, так і російської мов. Водночас простежується тенденція до збільшення частки українськомовного спілкування в родині.

Питання 2.5

Якою мовою Ви спілкуєтесь з друзями та знайомими?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Українською	108	25,9
2	Російською	54	13,2
3	Двома мовами (українською, російською)	244	59,3
4	Інше (німецька, суржик)	4	1
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

Згідно з даними опитування, більшість респондентів (59,3% або 244 особи) спілкуються з друзями та знайомими двома мовами – українською та російською.

Українською мовою в колі друзів та знайомих спілкуються 25,9% (108 респондентів), а російською – 13,2% (54 респонденти). Лише 1% (4 респонденти) використовують у спілкуванні з друзями інші мови, зокрема німецьку та суржик.

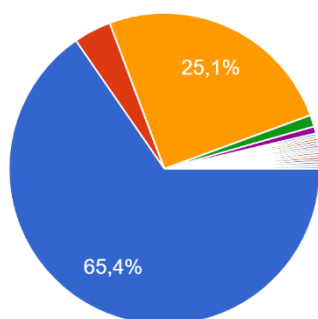
Висновок: ці результати свідчать, що в неформальному спілкуванні на Донеччині переважає білінгвізм. Водночас простежується тенденція до збільшення частки українськомовного спілкування в колі друзів та знайомих.

⁴ Білінгвізм – здатність використовувати дві мови на високому рівні, що проявляється в активному володінні, знанні граматики, лексики та фонетики. Він може виникати через двомовне виховання, імміграцію або навчання.

Питання 2.6

Якою мовою Ви спілкуєтеся на роботі?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Українською	268	65,4
2	Російською	16	3,9
3	Двома мовами (українська, російська)	103	25,1
4	Іншою (не працюю – 9, пенсіонер – 2, польська – 1, німецька – 2, англійська – 2, суржик – 7)	23	5,6
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

Згідно з даними опитування, більшість – 268 респондентів (65,4%) спілкується на роботі українською мовою. Двома мовами – українською та російською спілкуються 25,1% (103 респонденти) на робочому місці. Лише 3,9% (16 респондентів) використовують виключно російську мову в професійному спілкуванні.

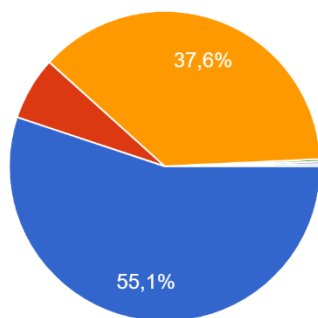
У розділі «Інше» 23 респонденти (5,6%) вказали, що не працюють (9 осіб), є пенсіонерами (2 особи), або спілкуються іншими мовами, такими як польська – 1, німецька – 2, англійська – 2, суржиком користуються – 12 респондентів.

Висновок: ці результати демонструють, що у професійному середовищі на Донеччині спостерігається тенденція до домінування української мови. Водночас зберігається певна частка білінгвального спілкування (українська та російська).

Питання 2.7

Якою мовою Ви спілкуєтеся у громадських місцях (магазини, транспорт тощо)?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Українською	226	55,1
2	Російською	27	6,6
3	Двома мовами (українська, російська)	154	37,6
4	Іншою (суржик – 2, німецька – 1)	3	0,7
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

Згідно з даними анкетування, більшість опитуваних – 55,1% (226 респондентів) спілкуються українською мовою в громадських місцях, а саме: в магазинах, у транспорті тощо. Двома мовами – українською та російською спілкуються 37,6% (154 респонденти) у громадських місцях. Лише 6,6% (27 респондентів) використовують російську мову в публічному спілкуванні. У розділі «Інше» – 3 респонденти (0,7%) вказали, що спілкуються суржиком (2 особи) або німецькою мовою (1 особа).

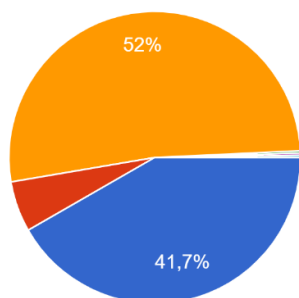
Висновок: ці результати демонструють, що у громадських місцях на Донеччині переважає українськомовне спілкування. Водночас зберігається певна частка білінгвального спілкування (українська та російська).

Питання 2.8

Якою мовою Ви споживаєте контент (читаєте книги, дивитесь/слухаєте медіа, спілкуєтесь в соціальних мережах)?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Українською	171	41,7
2	Російською	23	5,6
3	Двома мовами (українська, російська)	213	52
4	Іншою (англійська – 2, польська – 1)	3	0,7
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

Згідно з даними дослідження, більшість опитаних – 213 респондентів (52%) споживають контент (читають книги, дивляться/слухають медіа, спілкуються в соціальних мережах) двома мовами – українською та російською.

Українською мовою споживають контент 41,7% (171 респондент). Лише 5,6% (23 респонденти) використовують російську мову для споживання контенту. У категорії «Інше» 3 респонденти (0,7%) вказали, що споживають контент англійською (2 особи) або польською (1 особа) мовами.

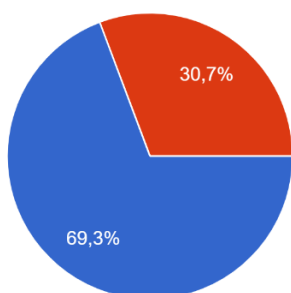
Висновок: ці результати свідчать, що у споживанні контенту на Донеччині переважає білінгвальний підхід (українська та російська мови). Водночас простежується тенденція до збільшення частки українськомовного споживання контенту.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ МОВНИХ УПОДОБАНЬ В СУЧАСНОМУ РЕГІОНАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ

Питання 3.1

Чи змінилася загальна ситуація стосовно використання української мови у Вашому оточенні/громаді за останні два роки?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Так	284	69,3
2	Ні	126	30,7
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

Згідно з даними опитування, більшість респондентів – 284 особи (69,3%) вказали, що за останні два роки загальна ситуація щодо використання української мови в їхньому оточенні/громаді змінилася. Натомість, 30,7% (126 респондентів) зазначили, що ситуація не змінилася.

Висновок: ці результати свідчать про позитивну динаміку стосовно поширення та зміцнення позицій української мови у повсякденному житті мешканців регіону протягом останніх двох років.

Питання 3.2

Якщо так, то що саме змінилося? Що вплинуло на ці зміни?
(251 відповідь, наведемо приклади найбільш поширених)

Причини змін: «повномасштабне вторгнення РФ»; «події після 24.02.22»;
Вплив на використання української мови: «почали використовувати більше українську мову в побуті»; «частіше знайомі почали спілкуватися саме українською мовою, в магазинах продавці спілкуються українською»; «друзі перейшли на українську»; «більше спілкування, читання літератури, контенту українською мовою»; «війна, це вже як принципово було перейти на українську мову»; «більше чути української мови серед населення»; «престиж української мови на державному рівні».

Соціальні та культурні цінності: «є мова – є народ»; «війна, цінності»; «переїзд в українськомовний регіон України».

Висновки

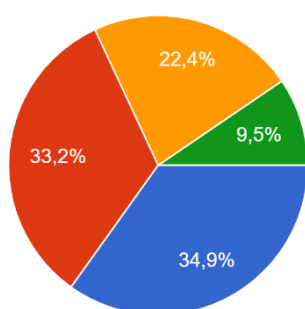
Зміни в мовній практиці: відзначене значне зростання використання української мови в різних сферах життя, що пов'язано з війною та усвідомленням цінності мови.

Соціальні фактори: переїзди в українськомовні регіони та активна підтримка української мови в суспільстві також сприяли цим змінам.

Питання 3.3

Чи Ви братимете участь в бібліотечних програмах/заходах, спрямованих на підтримку української мови?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Я вже беру участь в подібних заходах	143	34,9
2	Так, буду в подальшому	136	33,2
3	Ні, не беру, але буду	92	22,4
4	Ні, не беру й не буду	39	9,5
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

Відповіді на це питання показують, що більшість респондентів (68,1%) або вже беруть участь в бібліотечних програмах/заходах, спрямованих на підтримку української мови, або планують долучитися до них у майбутньому (33,2%).

Зокрема, 143 респонденти (34,9%) вже беруть участь в подібних заходах; 136 респондентів (33,2%) заявили, що будуть брати участь у таких заходах в подальшому.

Водночас 92 респонденти (22,4%) зазначили, що наразі не беруть участі, але планують робити це в майбутньому. Лише 39 респондентів (9,5%) відповіли, що не беруть участі та не мають наміру долучитися до таких заходів.

Висновок: ці результати свідчать про високий рівень зацікавленості та готовності мешканців регіону підтримувати ініціативи, спрямовані на популяризацію та розвиток української мови. Переважна більшість опитаних або вже долучається до відповідних бібліотечних програм, або виявляє намір зробити це найближчим часом.

Така активна позиція респондентів є позитивним сигналом для бібліотечної спільноти та органів влади, які можуть спиратися на цей запит громади при розробці та реалізації заходів з підтримки української мови в регіоні.

Питання 3.4

Які, на Вашу думку, бібліотечні заходи сприятимуть поширенню української мови серед мешканців громади, регіону та серед молоді зокрема? (оберіть один або декілька варіантів)?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Бесіди про відомих українських особистостей	170	41,5
2	Зустрічі або контент від книжкових блогерів	134	32,7
3	Голосні читання/аудіокниги, подкасти	120	29,3

4	Легкий контент: мовні ігри, квести тощо	226	55,1
5	Зустрічі з відомими українськими особистостями/письменниками	202	49,3
6	Конкурси та інші заходи з ораторської майстерності	114	27,8
7	Курси з вивчення української мови	219	53,4
8	Розмовні клуби/хаби мета яких покращити мовні навички	238	58
	Всього відповідей	1423	
	Всього респондентів	410	

Респонденти мали можливість давати кілька відповідей, аналізуючи ці дані, можна виокремити наступні ключові моменти:

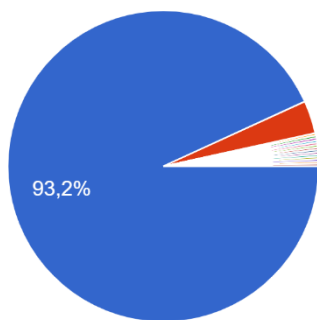
- Найбільший інтерес респондентів викликають розмовні клуби/хаби для покращення мовних навичок (58%) та легкий контент, а саме – мовні ігри та квести (55,1%);
- Також популярними є курси з вивчення української мови (53,4%) та зустрічі з відомими українськими особистостями/письменниками (49,3%);
- Дещо менший інтерес викликають бесіди про відомих українських особистостей (41,5%), зустрічі або контент від книжкових блогерів (32,7%) та голосні читання/аудіокниги (29,3%);
- Найменш популярними є конкурси та заходи з ораторської майстерності (27,8%).

Висновок: ці дані надають цінну інформацію про вподобання та інтереси респондентів щодо різноманітних форматів бібліотечних програм, спрямованих на підтримку та популяризацію української мови. Результати можуть бути корисними під час планування та розробки таких заходів у майбутньому, акцентуючи увагу на найбільш затребуваних форматах, які можуть залучити ширшу аудиторію.

Питання 3.5

Чи підтримуєте Ви ідею організації курсів з вивчення української мови в бібліотеці/хабі?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Так	382	93,2
2	Ні	14	3,4
3	Інше	14	3,4
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

Відповіді на це питання розподілилися наступним чином: переважна більшість опитаних 93,2% (382 респондентів) підтримують ідею організації курсів з вивчення української мови в бібліотеці. Лише невелика частина респондентів (3,4%) виступає проти.

Інше: також близько 3,4% (14 респондентів) висловили певні застереження та умови, за яких вони підтримали б таку ініціативу: «тільки за бажанням», «не примусово»; «так, але якщо є запит від користувачів, бо молодь вивчає українську в навчальних закладах, то вільно спілкується рідною мовою»; «підтримую, якщо є мотивований фахівець, котрий буде цікаво проводити такі курси»; «треба лагідний перехід»; «це було б добре для дорослих, бо діти вивчають мову в школі»; «якщо безкоштовно»; «скоріше не курси, а створення середовища для розвитку розмовних навичок».

Висновок: переважна більшість респондентів (93,2%) підтримують цю ідею, що свідчить про високий попит і зацікавленість серед користувачів бібліотек. Навіть серед тих, хто обрав варіант «Інше», більшість висловилися позитивно, але з певними застереженнями:

- Курси мають бути добровільними, а не примусовими;
- Важливо, щоб вони відповідали потребам та запитам користувачів;
- Курси повинні проводити кваліфіковані та мотивовані фахівці;
- Варто забезпечити плавний перехід та комфортне середовище для розвитку розмовних навичок.

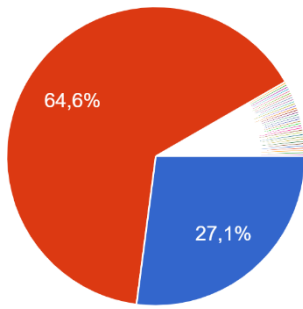
Ці коментарі є слушними та мають бути врахованими під час організації таких курсів. Вони допоможуть зробити їх максимально ефективними та затребуваними серед відвідувачів бібліотек.

Загалом, дані свідчать про високу зацікавленість та підтримку ідеї організації курсів з вивчення української мови в бібліотеках. Це може стати важливим напрямком діяльності, який сприятиме популяризації та розвитку української мови серед користувачів бібліотек Донеччини.

Питання 3.6

Який вид заходів з вивчення/покращення навичок володіння мовою Вас цікавить?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Навчальні курси (з вивченням граматики, лексики тощо)	111	27,1
2	Розмовні клуби (для розвитку мовної практики)	265	64,6
3	Інше	34	8,3
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

Дані дослідження показують, що більшість респондентів, а це 265 осіб (64,6%) віддали перевагу розмовним клубам, що підтверджує популярність неформальних форматів навчання, які дозволяють практикувати мовлення та комунікаційні навички в живому спілкуванні.

Зокрема, 111 респондентів (27,1%) висловили бажання відвідувати навчальні курси, які спрямовані на вивчення граматики та лексики. Це свідчить про зацікавленість у структурованому навчанні та систематичному підході до вивчення мови.

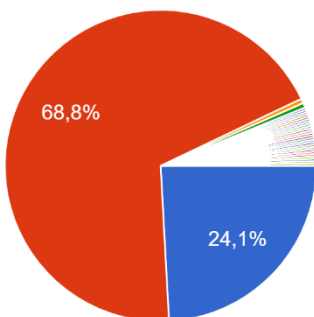
У розділі «Інше»: 34 респонденти (8,3%) висловили свої думки щодо інших форм навчання, таких як самостійне навчання, різноманітні інтерактиви, правдивий історичний контент, а також важливість вивчення граматики для якісного спілкування.

Висновок: результати дослідження свідчать про те, що більшість респондентів (64,6%) зацікавлені в розмовних клубах для розвитку мовної практики, тоді як навчальні курси привернули увагу 27,1% учасників. Відгуки в розділі «Інше» демонструють різноманітність думок стосовно підходів до вивчення мови.

Питання 3.7

До якого формату Ви готові приєднатись?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Офлайн	99	24,1
2	Онлайн	282	68,8
3	Інше	29	7,1
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

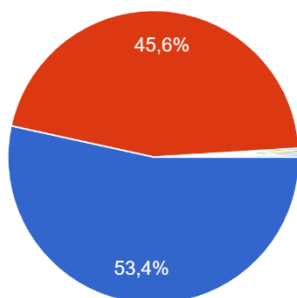
У Таблиці 19 представлені результати дослідження щодо форматів, до яких респонденти готові приєднатись: **офлайн-формат обрали 99 респондентів (24,1%)**, вони висловили готовність приєднатись до живого спілкування, що свідчить про бажання мати особисті зустрічі та взаємодії. **Онлайн-формат обрали 282 респонденти (68,8%)**, що підкреслює популярність дистанційного навчання та можливість участі без прив'язки до місця. **Інше обрали 29 респондентів (7,1%)** зазначивши, що формат залежить від ситуації. Вони висловили готовність брати участь у будь-якому форматі, виходячи з умов, які склались, або що будуть приєднуватись офлайн після перемоги, коли бібліотека знову почне працювати.

Висновок: більшість респондентів (68,8%) готові приєднатись до онлайн-формату, тоді як 24,1% віддають перевагу офлайн-зустрічам. Відгуки в розділі «Інше» свідчать про гнучкість учасників у виборі формату залежно від обставин.

Питання 3.8

Чи впливають якісь чинники (медіа, освіта тощо) на Ваші мовні уподобання?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Так	219	53,4
2	Ні	187	45,6
3	Інше	4	1
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

Результати дослідження показують вплив різних чинників (медіа, освіта тощо) на мовні уподобання респондентів. 219 з них (53,4%) зазначили, що ці чинники впливають на їхні уподобання, і це свідчить про значний вплив зовнішніх факторів на вибір мови. Водночас 187 респондентів (45,6%) відповіли, що на їхні уподобання це не впливає. Лише 4 респонденти (1%) обрали варіант «Інше», зазначивши, що їм важко сказати, іноді впливають.

Висновок: більшість респондентів (53,4%) підтвердили вплив зовнішніх чинників на їхні мовні уподобання, тоді як 45,6% вважають, що такі чинники не мають значення. Відгуки в розділі «Інше» свідчать про неоднозначність у сприйнятті впливу на мовні уподобання.

Питання 3.9

Якщо так, які ресурси найкорисніші для Вас?

В межах дослідження респонденти висловили свої думки щодо найбільш корисних ресурсів для розвитку мовних навичок. **Розглянувши 174 відповіді**, можна зазначити, що думки розділилися. Багато учасників вказали на важливість **медіа та інтернет-ресурсів**, які забезпечують доступ до актуальної інформації та новин. **Книги** залишаються традиційним, але незмінно важливим джерелом знань, тоді як кіно та блоги пропонують нові формати навчання і розваги.

Також респонденти підкреслили значення **соціальних мереж** для обміну думками та досвідом, а самоосвіта через різноманітні **онлайн-курси** стала популярною альтернативою традиційним методам навчання.

Серед згаданих ресурсів були такі, як:

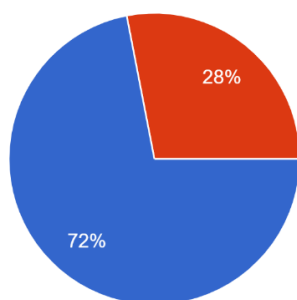
- Курс «Українська за 27 уроків» на платформі Prometheus, посилання на ресурс: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/ukrainska-za-27-urokiv/>;
- «Є – мова», посилання на ресурс: <https://emova.org.ua/>;
- «Тренажер з правопису української мови», посилання на ресурс: <https://www.webpen.com.ua/>;
- Подкасти та аудіокниги, які надають можливість вивчення мови в зручному форматі.

Висновок: ці результати свідчать про те, що респонденти активно використовують різноманітні ресурси для покращення своїх мовних навичок, що підкреслює важливість доступу до якісного контенту в сучасному інформаційному середовищі.

Питання 3.10

На Вашу думку, чи впливає діяльність бібліотек на мовну ситуацію у Вашому оточенні/громаді?

№	Відповіді користувачів	Кількість відповідей	%
1	Так	295	72
2	Ні	115	28
	Всього відповідей	410	100
	Всього респондентів	410	100

Результати дослідження: 295 респондентів (72%) вважають, що діяльність бібліотек позитивно впливає на мовну ситуацію в їхньому оточенні або громаді. Натомість 115 респондентів (28%) висловили думку, що бібліотеки не мають значного впливу на цю ситуацію.

Висновок: переважна більшість респондентів впевнена, що бібліотеки відіграють важливу роль у формуванні мовної ситуації в їхніх громадах.

Питання 3.11

Як Ви бачите роль бібліотек та бібліотекарів у збереженні та підтримці української мови в сучасному суспільстві?

На основі 254 отриманих відповідей респондентів, роль бібліотек та бібліотекарів у збереженні та підтримці української мови в сучасному суспільстві є надзвичайно важливою. Основні аспекти цієї ролі можна виділити наступним чином:

- Активне просування українськомовного контенту;
- Ведення бібліотечних сторінок у соціальних мережах, оскільки значна частина населення не має можливості відвідувати бібліотеки;
- Збереження та зміцнення української ідентичності, мови та культури через проведення заходів у бібліотеках;
- Організація мовних ігор, бесід та онлайн-читань;
- Збільшення кількості українськомовних книг у фондах бібліотек.

Питання 3.12

Що, на Вашу думку, може покращити мовну ситуацію та підвищити рівень використання державної мови у Вашій громаді?

Відповідно до 264 отриманих відповідей респондентів, виявлено численні ідеї та пропозиції, які можуть сприяти покращенню мовної ситуації та підвищенню рівня використання державної мови. Основні з них варто систематизувати наступним чином:

Освітні ініціативи:

- Організація мовних курсів у бібліотеках;
- Проведення зустрічей та бесід для практики спілкування;
- Створення розмовних клубів або хабів для активного використання мови.

Соціальні та культурні заходи:

- Заохочення до читання українською через культурні акції;
- Зустрічі з українськими письменниками для популяризації літератури;
- Організація конкурсів та заходів з ораторської майстерності.

Підтримка з боку держави:

- Впровадження правильної мовної політики на державному та місцевому рівнях;
- Реалізація державних програм стимулювання використання української мови;
- Позиція влади як приклад для громади.

Інформаційна підтримка:

- Поширення інформації з позитивними прикладами використання української мови;
- Створення українськомовного контенту на радіо та в інших медіа.

Особистісний підхід:

- Бажання самої людини активно використовувати українську мову;
- Відповідальність кожного мешканця громади щодо дотримання Закону України про державну мову.

Висновок: ці результати свідчать про те, що комплексний підхід до питання використання державної мови, включно з освітніми, соціальними та культурними ініціативами, є ключем до покращення мовної ситуації у громадах.

В межах проведеного регіонального дослідження «**Мовне питання. Донеччина: дослідження мовної ситуації в контексті російсько-української війни**» були проаналізовані мовні вподобання 410 респондентів, а також визначена роль бібліотек у формуванні мовної ситуації у громадах. На основі отриманих даних можна зробити такі висновки:

1. Загальна мовна ситуація на Донеччині до 2022 року:

- **Двомовність:** переважна більшість респондентів, а саме 185 осіб (45,1%), зростали в родинях, де використовувалися обидві мови – українська та російська. Це свідчить про домінування двомовності в побутовому спілкуванні;
- **Поширеність російської мови:** 146 респондентів (35,6%) зазначили, що з дитинства спілкувалися російською мовою. Це підтверджує значну роль російської мови в регіоні, особливо у споживанні медіаконтенту;
- **Використання української мови:** лише 74 респонденти (18%) вказали, що їхня родина розмовляла українською мовою з дитинства, що підкреслює меншу представленість української мови в повсякденному житті.

2. Вплив війни на мовні преференції:

- **Зміни у мовному вживанні:** 66,6% респондентів повідомили про зміни у мовному вживанні після 24 лютого 2022 року, що свідчить про вплив війни на мовні практики;
- **Перехід на українську:** багато респондентів відзначили свідомий перехід на виключне використання української мови, що пов'язане з посиленням національної ідентичності. Це може бути наслідком зростання патріотичних настроїв у суспільстві;
- **Попередні зміни:** Деякі респонденти вказали на зміни у своїх мовних практиках ще з 2014 року, що вказує на тривалість процесу змін.

3. Мовні потреби та виклики:

- **Рідна мова:** 80,7% респондентів вважають рідною мовою українську, що свідчить про важливість її збереження та розвитку в регіоні;
- **Двомовність:** 6,6% респондентів ідентифікують себе як носіїв обох мов, що вказує на необхідність врахування двомовності та потреб різних мовних груп. Це може бути важливим фактором для розробки мовної політики та освітніх програм;
- 12,7% опитаних вважають рідною мовою російську.

Відповідальний за випуск: Ю. С. Василенко

Укладач: Л. В. Козінченко

Оформлення: Л. В. Козінченко

Редактор: Н. І. Ганжела